

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ČÍSLO 6.

ROČNÍK XIX.

ČERVEN 1938.

ČÁST VŠEOBECNÁ

Redaktor: Plukovník gšt. František Pohunek.

M. N.:

Boj o město Čeljabinsk v květnu 1918.

1. Celková situace před vystoupením.

Koncem května 1918 bylo čs. vojsko na Rusi, projíždějící z Ukrajiny přes Sibiř po železnici do Vladivostoku za tím účelem, aby bylo dále přepraveno do Francie, roztaženo na 10.000 verst od Penzy do Vladivostoku.

Čs. vojska musila se pohybovat ve státě blízkém anarchii. Různé oblasti, ležící na jeho cestě, byly špatně spojeny mezi sebou i s centrem ústředí (Moskvou), a byly téměř samostatné, takže smlouvy, uzavřené čs. vojskem s ústřední sovětskou vládou, nebyly pro ně platné, a proto často docházelo k nedorozumění při pohybu čs. vojsk na východ.

Ozbrojené oddíly bolševiků byly malé, špatně organisované, bez kázně, ale používající prostředků celého evropského Ruska a Sibiře, měly vždy možnost zvětšit své síly. Mimo to při ozbrojeném konfliktu čs. vojska se sovětskou vládou byla spojencem sovětské vlády ta ohromná prostranství, kterými musila čs. vojska projít. Skutečně, jak byly vyzbrojené síly bolševiků slabé, mohly lehko utvořit pro čs. vojsko, roztažené na vzdálenosti několik tisíc verst, mnoho vážných překážek, k jichž zdolání by bylo potřebí velkých obětí a těžké práce. Množství technických staveb velké sibiřské dráhy (mosty, tunely), jsoucích v rukou bolševiků, mohlo být lehko zničeno a tím pohyb čs. vojska na dlouho přerušen.

Čs. vojsko mělo dvě divise v počtu asi 25.000 bodáků, ale koncem května 1918 celá 2. divise i dva pluky 1. divise odevzdaly většinu svých zbraní v Penze a na druhých místech své cesty k Vladivostoku. Zbraně odevzdávaly podle smlouvy, uzavřené s ústřední sovětskou vládou, aby mohly volně projet na východ.

Odevzdání zbraní podléhalo všechno dělostřelectvo, téměř všechny kulometry, větší část pušek a munice a téměř všechen oboz. V každém vlaku bylo ponecháno 200 pušek a 1 kulomet.

Seskupení čs. vojsk koncem května 1918 je vidět na přiloženém schématu. Část vlaků 2. divise již dojela do Vladivostoku a utvořila „Dálně východní“ skupinu v síle 6 praporů. Nejbližší čs. skupina na západ byla 1 a půl tisíce verst. Hlavní skupiny 2. divise v počtu 9—10 praporů byly mezi Omskem a Bajkalem roztaženy na 2000 verst.

vratným. Rozhodnutí o tom bylo přijato již 20. května na sjezdě Odbočky čs. Národní rady v Čeljabinsku.

Cílem ozbrojeného vystoupení bylo: se zbraní v ruce probít se na východ a nastoupit cestu do Francie. Daná úloha žádala zabezpečit si magistrálu, důležité železniční uzly, technické stavby (mosty a tunely) do projití všech částí armádního sboru a převést přes Volhu a Urál Penzenskou skupinu. Takové byly nejbližší úlohy armádního sboru.

Skupiny měly tyto úlohy:

Penzenská přejít Volhu, postoupit 900 verst na východ a spojit se s Čeljabinskou skupinou.

Úloha Čeljabinské skupiny byla: zabezpečit železniční uzel Poletajevo—Čeljabinsk do příjezdu Penzenské skupiny, vyslat část sil na pomoc Východně sibiřské skupině k dobytí i udržení Omska.

Úloha Východně sibiřské skupiny: obsadit a udržet důležité body na Sibiřské magistrále a spojit se s Dálně východní skupinou. Čeljabinská a skupiny východně od ní nesměly dříve vystoupit, pokud Penzenská skupina nebude připravena zabezpečit si přechod přes Volhu.

Na druhé straně se vyčkáváním ztrácel čas a situace se stávala pro čs. vojsko vážnější, takže vyplnit dané úlohy bylo každým dnem těžší a mimo to bylo nutno využít nepřipravenost nepřítele.

Obsazení rayonu Čeljabinsk—Poletajevo s 26. na 27. května.

Situace na úseku Čeljabinské skupiny 26. května.

Stav skupiny: 2. a 3. pluk a I./6. prapor.

26. května byly části Čeljabinské skupiny rozloženy takto:

I./6. a I./2. prapor byly v pohybu z Čeljabinska do Omska.

Na stanici Čeljabinsk byl celý 3. pluk a II./2. prapor.

Na stanici Poletajevo — III./2. prapor.

Bojový počet:

1. v částech, které byly na cestě do Omska, I/6 a I/2, t. j. ve dvou praporech, 800 bodáků, 4 kulometry, 30 šavlí,

2. v částech v rayoně Čeljabinsk—Poletajevo. Na stanici Čeljabinsk: 4 prapory, t. j. 1200 bodáků, 6 kulometů, 60 šavlí, na stanici Poletajevo: 1 prapor, t. j. 200 bodáků, 1 kulomet, 10 šavlí. Celkem v rayoně Čeljabinsk—Poletajevo: 1400 bodáků, 7 kulometů, 70 šavlí. V celé skupině 2200 bodáků, 10 kulometů, 100 šavlí. Vzdálenost Čeljabinsk—Poletajevo 23 verst. Dělostřelectva u skupiny vůbec nebylo. Zásoby střeliva na dva až tři boje. Nálada a duch čs. vojska takové, že si nelze přát lepších.

V rayoně rozložení Čeljabinské skupiny mělo největší význam město Čeljabinsk jako uzel železničních drah i jako velké město (60.000 obyvatel), v kterém byla velká posádka rudé armády. Síla této posádky (podle zpráv) byla asi 3.000 vojáků, z nichž bylo velké procento Němců a Maďarů (bývalých zajatců) s 10—12 lehkými děly a s mnoha kulometry.

Mimoto bylo v městě ještě několik tisíc zajatců různých národností, z kterých část mohli bolševici ozbrojit a tím zvětšit jen posádku. Podle zpráv měli bolševici k dispozici velké zásoby zbraní, střeliva a různého vojenského materiálu, který jim zůstal po staré ruské armádě.

Posádka stanice a města Poletajevo byla 100 bodáků s 1—2 kulometry.

Každodenně docházely zprávy o zesilení rudé posádky města Čeljabinska, o příchodu oddílů komunistů různých národností: Maďarů, Němců, Lotyšů z Jekatěrinburku, o převážení zbraní a střeliva, o pohotovosti skrytých kulometů a děl v různých částech města a stanice. Tyto zprávy přinášeli naši rozvědčíci, obyvatelé města, železniční zřízenci i kozáci. Docházející zprávy se kontrolovaly a často se ukázalo, že jsou mnohé z nich silně zveličené, překroucené a lživé. Ale některé byly pravdivé a jasně svědčily o horečné přípravě bolševiků proti nám. Celkem vzato: všechny tyto zprávy silně znepokojovaly vojsko Čeljabinské skupiny.

Po ozbrojené demonstraci 14. května měli bolševici stálou pohotovost a na silnicích od města k stanici stály vystavené polní stráže. Naše vlaky byly pod stálým dozorem, v městě stále měl pohotovost oddíl s kulomety. Podle zpráv byla část dělostřelectva za městem na posici, obrácené k stanici. Duch rudé armády čeljabinské posádky silné bojové hodnoty nepředstavoval. Kázeň upadala, nálada rudé armády byla panická, velitelé byli většinou negramotní. Ilustrací nálady bolševické posádky může nám být naše ozbrojená demonstrace 14. května.

Disponující větším počtem vojsk a dělostřelectvem, nekladli bolševici žádného odporu a při vstupu našich vojsk do města ihned se rozutekli za město. U nás byl náhodou zabit jen jeden dobrovolec. 16. května při pohrbu tohoto dobrovolce byla dána na hřbitově jedna salva z pušek, a to stačilo, aby se část rudé posádky, která měla na náměstí pohotovost, s panickým křikem „urá“ rozeběhla před zraky obyvatel. Větší odpor bylo možno očekávat od malého počtu komunistů, který se skládal hlavně ze zajatých Němců a Maďarů.

Ale incident 14. května ukázal slabost bolševiků v Čeljabinsku, rozrušil a přinutil je být stále připravenými.

Stanice Čeljabinsk byla od města 1 a půl versty. K ní přiléhalo malé předměstí. Město bylo rozděleno řekou Miass na dvě nestejně části: jižní a severní. Jižní část města byla větší než severní, byla níže položena na svazích k řece; severně od města — na výšinách byly kasárny, v kterých byla ubytována celá posádka i všichni zajatci. Tam bylo i dělostřelectvo. Velká část skladů výstroje, výzbroje i střeliva byla v kasárnách.

Z kasáren do města byla 1 versta. Kasárny od stanice a stanici od kasáren nebylo vidět.

Na sever i na jih od města se táhly na několik desítek verst lesy, které na severní straně byly 500—800 kroků od města a na jižní straně přiléhaly až k samému městu. Na východ od města byl terén odkrytý, jen místy přeseknutý lesíkem a křovinami.

Řeka Miass na úseku od vesnice Persin do vesnice Šeršni byla v květnu nepřebrodná, v městě byl jen velký dřevěný most a malá dřevěná lávka v jedné verstě severně od města a železniční most dvě versty. Most v městě i železniční most byly hlídány polními hlídkami rudé armády; dřevěná lávka hlídána nebyla. Kasárny byly střeženy jen na straně k městu.

Před vystoupením nás zajímala zvláště otázka, jak se k našemu vystoupení zachová místní obyvatelstvo. Pod terorem rudé armády vyhýbalo se projevit své sympatie k té neb oné straně. Bylo však mnoho náznaků, podle kterých bylo možno soudit, že proti sovětské vládě v Sibiři jest již větší část obyvatelstva. — Připravovaný úder sovětské vlády musil uvést v život všechno protibolševický smýšlející obyvatelstvo.

Přehled situace.

Celková situace koncem května 1918 byla pro nás velice nepříjemná. Části armádního sboru byly roztaheny na 10.000 verst. Skupiny i jednotlivé vlaky byly od sebe velice vzdáleny a při vojenském vystoupení bylo nebezpečí, že spojení mezi jednotlivými skupinami bude přerušeno a že se celkové velení na nějaký čas stane nemožným. Mnoho příslušníků čs. armádního sboru, kteří byli na různých služebních cestách, padne do rukou nepřítele. Penzenská skupina byla ve zvláště těžkém postavení, protože měla před sebou řeku Volhu. Naše vojska byla bez týlu (zápolí) a neměla dostatečných zásob. A mimoto byla větší část armádního sboru odzbrojena. Nejbližší úlohou Čeljabinské skupiny bylo obsazení Čeljabinska.

Vyplnění této úlohy ulehčovala slabá bojová schopnost rudé armády, ale zato v budoucnu se očekávaly dlouhé boje a ty vyžadovaly, aby první úspěch byl co možná rozhodný a bez velkých ztrát.

Nerozhodný úspěch, t. j. ústup části nepřátelských sil s dělostřelectvem, zničení části zásob, mohly ztížit situaci Čeljabinské skupiny v první dny po obsazení Čeljabinska.

Velké ztráty se musily předejít, aby se zachránily síly a udržel se bodrý vysoký duch. Situace vyžadovala ihned prvním útokem nejen odzbrojit čeljabinskou posádku rudé armády, ale i vyzbrojit sebe a využít bolševických zásob.

Nepřítel disponoval dvakrát větším počtem sil (3.000 bodáků proti 1200), měl silné dělostřelectvo, kterého u nás vůbec nebylo. Bolševici byli volní v svém pohybu, kdežto my jsme byli ve vagonech na stanicích pod neustálým dozorem a neměli jsme možnost volného pohybu. Mimoto mohl nepřítel bez překážky dostávat zálohy. Konečně bolševici, znepokojeni naším vystoupením 14. května, byli stále připraveni a nebylo tak lehké jako dříve přepadnout nepřítele překvapením a na druhé straně zase vyplnění dané úlohy bez velikých ztrát vyžadovalo neočekávaného přepadení.

Způsob ochrany a pozorování čs. vlaků bolševiky vyloučil možnost našeho náhlého útoku na město od nádraží. Nepřítel, závčas upozorněný svými strážemi, měl by možnost zesílit obranu využitím dělostřelectva a řeky Miass a svou početní převahou by mohl prodlužovat boj, konečně mohl i ustoupit se svým dělostřelectvem a evakuovat své sklady.

Každé prodlužování boje zvyšovalo u nás možnost zbytečných ztrát a u nepřítele možnost použít záloh, které by došly během boje. Takovým způsobem čelní útok neodpovídal ani účelu ani situaci. Bylo zapotřebí jiného rozhodnutí — obejít město Čeljabinsk z východní nebo západní strany, přepadnout hlavní síly nepřítele i jeho dělostřelectvo ještě v kasárnách. Takový manévr sliboval rychlý a rozhodný úspěch. Nepozorovaně odejít ze stanice i obejít město bylo možno jen za noci.

Od obchvatu, vyžadujícího času více než jedné noci, musilo se upustit a musila se hledat kratší cesta — obchvat v blízkosti města. Na jižní straně města nebylo přes řeku Miass přechodu; využít jediného mostu v městě nebylo možné; zůstala jediná možnost: obejít město z východu a útočit ze severu. Aby obchvatná skupina nebyla tak snadno zpozorována a prozrazena, musela být početně menší. Situace vyžadovala tenkrát takového řešení:

1. Aby byl úspěšně proveden manévr obsazení Čeljabinska, bylo nutno začít co nejdříve. Aby však nebylo zhoršeno postavení Penzenské

skupiny, bylo záhodno vyčkat s vystoupením v Čeljabinsku, dokud nezahájí své operace Penzenská skupina.

2. Operaci bylo třeba organisovat tak, aby nepřítel nemohl využít všech svých výhod a aby dala největší úspěch při nejmenších ztrátách.

3. Největší úspěch slibovalo obejít město ze západu nebo z východu s překvapením napadnout hlavní síly nepřítele i s jeho dělostřelectvem ještě v kasárnách.

4. Obchvat města byl možný jen z východu.

5. Provést nepozorovaný obchvat města bylo možno jen v noci.

Plán operací byl vypracován na základě dvou nejbližších úloh Čeljabinské skupiny:

Ovládnout rayon Čeljabinsk—Poletajevo a spolupracovat se Sibiřskou skupinou východně od Čeljabinska.

Síly skupin byly rozděleny takto:

dva prapory (2. a 6. pluku) byly určeny pomáhat Sibiřské skupině pohybem na Omsk ze západu. Tyto prapory byly odeslány z Čeljabinska, a to:

jeden prapor p. pl. 6 odjel z Čeljabinska 23. května a 24. května byl již v Petropavlovsku,

prapor p. pl. 2 odjel z Čeljabinska 26. května.

Pomoc Sibiřské skupině se uskutečnila již na počátku tím, že se tyto prapory pohybovaly od Čeljabinska k Omsku. Tento pohyb byl ihned znám bolševikům v Omsku, kteří v tom viděli nebezpečí ze západu a tím byli nuceni svou pozornost i část svých sil obrátit od Sibiřské skupiny proti těmto praporům.

K obsazení Čeljabinska byly určeny čtyři prapory. Tři od 3. pluku a II. prap. 2. pluku, soustředěné na stanici Čeljabinsk 26. května. K obsazení Poletajevo byl určen III./2. prapor (s jedním těžkým kulometem — celkem 250 bodáků), který byl ponechán na stanici Poletajevo.

Plán obsazení Čeljabinska byl tento:

Obchvatná skupina v síle jednoho praporu s kulometem (celkem 250 bodáků) musila při setmění 26. května po jednotlivcích, majíc pušky schovány pod pláštěm, soustředit se v lesíku asi tři versty východně od stanice Čeljabinsk. Kromě pušek měli jednotlivci ruční granáty.

Po soustředění musil se prapor nepozorovaně pohybovat k pěší lávce u mlýna jednu verstu severně od města a dále tam odtud přes most ke kasárnům. Cesta obchvatné skupiny byla důstojnickou hlídkou prozkoumána a měřena, jednou ve dne a jednou v noci. Po provedení průzkumu bylo zjištěno, že obchvatná skupina musí projít přibližně 11 verst od nádraží do kasáren, kterých musí dosáhnout nejpozději ve 2 hodiny v noci. Dalším úkolem obchvatné skupiny bylo zničit telefonní spojení kasáren s městem, hlídkami (ozbrojenými ručními granáty) obsadit jednotlivé kasárenské budovy a požadovat, aby se krasnoarmějci vzdali, a současně s jinými hlídkami zabráti dělostřelectvo. Obchvatná skupina byla opatřena raketami, kterými měla dát smluvené znamení, a to:

jedna raketa — kasárny jsou obsazeny,

dvě rakety — kasárny jsou obsazeny, ale potřebují pomoc,

tři rakety — obsazení se nepodařilo a obchvatná skupina ustupuje.

Bylo rozhodnuto obsadit stanici čelní skupinou a nastupovat na město ze stanice ihned po výstřelu rakety obchvatnou skupinou, nebo jakmile zahájí palbu na kasárny.

Obsadit a zajistit stanici do ukončení manévru byl určen jeden prapor s kulometem a jedna četa poddůstojnické školy, celkem 200 bodáků. Na zvláštní rozkaz velitele pluku měly tyto části vystoupit z vagonů a obsadit telegraf, vodárnu, topirnu, železniční dílny, strážnici, kde byla bolševická stráž a vyslané stráže k bolševickým skladům na nádraží. Na nádraží musila být ponechána záloha v síle jedné roty a na všech východech u stanice postavit stráže. K obsazení telegrafu bylo určeno několik vojinů poddůstojnické školy, zvlášť vycvičených, kteří dříve než ostatní vystoupí z vagonů, bez pušek — jen s ručními granáty v kapsách — nevzbuzující podezření, měli rychle přiběhnout k telegrafní místnosti a izolovat takovým způsobem stanici Čeljabinsk. K útoku na město ze stanice byly určeny dva prapory se dvěma kulomety, celkem asi 500 bodáků.

Na osobní rozkaz velitele pluku měly části čelní skupiny vystoupit z vlaku a útočit na město podle plánů již dříve velitelům rot vydaných. V záloze na stanici zůstala jedna rota, oddíl jízdních rozvědčků a oddíl technické roty, celkem 200 bodáků.

V čas nutnosti jako zálohy mohlo být použito i části praporu, která byla určena obsadit stanici. Všichni vojáci bez pušek měli zůstat ve vlacích.

Úspěch operace byl založen na utajení manévru a výhodě překvapení, k čemuž bylo třeba určitých opatření:

- a) Přesunu obchvatné kolony v noci a útoku při rozednění.
- b) Vyšším velitelům byl plán operace oznámen zavčas, mladším důstojníkům a vojákům až před samým útokem v noci s 26. na 27. května.
- c) Útok čelní skupiny i obsazení stanice měly počít teprve až obchvatná skupina obsadí kasárny nebo zahájí boj, aby nebyla již posádka bojem o stanici předčasně upozorněna a alarmována.
- d) Československé vlaky stály na nádraží v několika řadách vedle sebe, celkem šest vlaků. Aby byly utajeny veškeré přípravy ve vlacích a v noci aby otvírání vozů nevzbudilo hluk, bylo nařízeno: u všech vlaků, z kterých se vojáci zúčastní útoku, byly vnější dveře vozů uzavřeny a vnitřní dveře mezi vlaky byly již ve dne otevřeny.
- e) Vojáci spali oblečení a měli se budit v 0.30 hod. (vyjma obchvatnou skupinu); pak měli velitelé praporů vydat rozkazy, oznámit plán manévru i úlohy jednotlivých rot. Od jedné hodiny měli vojáci sedět ve vagonech a s puškou v ruce očekávat rozkaz k vystoupení.
- f) Dále bylo nařízeno nerozsvěcovat světla, nekouřit a hlasitě nemluvit.

Průběh operace.

Při setmění 26. května začalo soustředění obchvatné skupiny III. praporem 3. pluku pod velením velitele praporu ppor. Hajdy. Soustředění bylo provedeno úplně skrytě, jen se trochu opozdilo a prapor byl v počtu 250 bodáků s 1 kulometem soustředěn v lesíku 3 versty jihovýchodně od nádraží Čeljabinska mnohem později, než bylo předpokládáno. Velitel praporu poslal hlášení veliteli skupiny, že soustředění bylo provedeno skrytě a v pořádku (jen zapomněl udat čas). Ppor. Hajda zahájil pochod k mostu přes řeku Miass. Průvodci byli důstojníci i vojáci výzvědného oddílu, kteří již dříve touto cestou ve dne i v noci přešli. Kolona přešla Omskou železniční

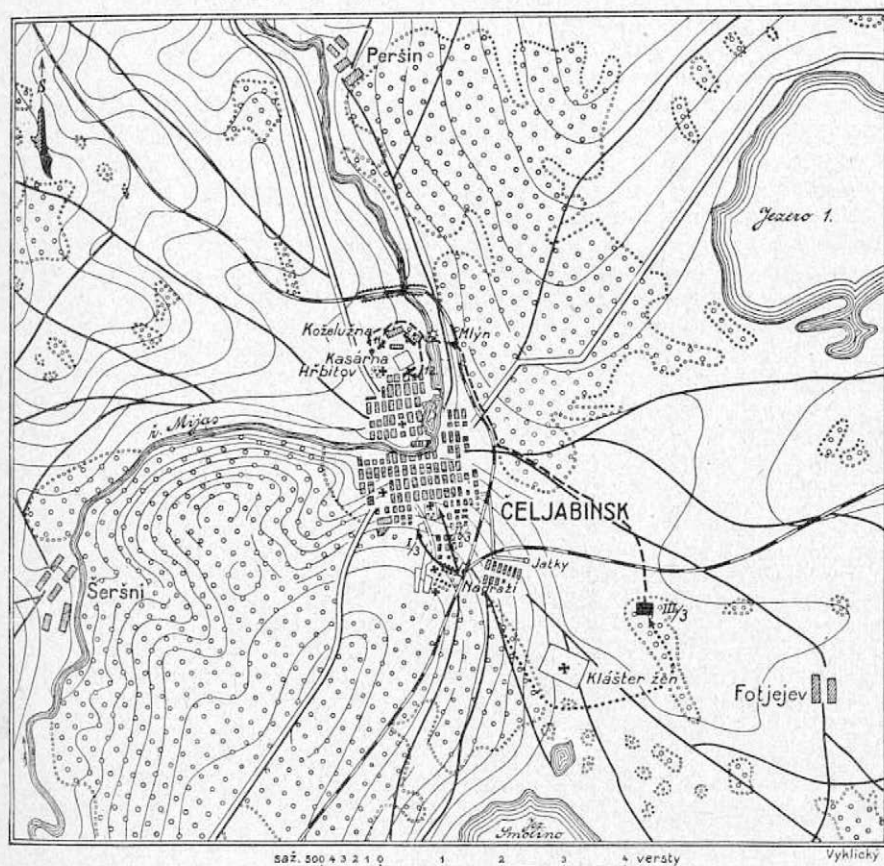
dráhu ve třech verstách východně od stanice Čeljabinska, nebyla nikým zpozorována a dosáhla velkého březového lesa severovýchodně od města. Potom prošla lesem a po jeho západním okraji se pohybovala na sever. Již svítalo, když 3. prapor přicházel k mlýnu, kde měl po lávce přejít na západní břeh řeky Miass. Před mlýnem bylo nutno přejít železniční trať Čeljabinsk—Jekatěrinburk. Právě když přední části kolony přecházely trať, vyjel ze stanice Čeljabinsk vlak. Bylo možné, že strojvůdce uviděl skupinu ozbrojených vojáků přecházejících trať a zmenšil rychlost jízdy. Roty III. praporu se skryly v křovinách. Vlak mírnou rychlostí projel okolo obchvatné skupiny a pak opět zvýšenou rychlostí jel dále. Po odjezdu vlaku šla kolona ihned dále, prošla dvorem u mlýna, přerušila telefonní spojení mlýna s městem a po jednotlivcích přeběhla lávku přes řeku Miass na západní břeh a skrytá se soustředila asi 1000 kroků od řeky a celkem asi půl versty od kasáren. Bylo již úplně světle.

Mezitím na čeljabinském nádraží očekávaly všechny části ve vlacích v plné výzbroji znamení obchvatné kolony. Plán operace i úlohy skupin byly jednotkám oznámeny asi v 1 hodinu v noci. Brzké rozednění skýtalo možnost, že signál obchvatné kolony — bílá raketa — nebude za denního světla viděn. Že se soustředění a odchod obchvatné skupiny zpozdl, nemohl velitel pluku vědět (na hlášení bylo zapomenuto napsat čas). Opoždění obchvatné skupiny začínalo ohrožovat úspěch operace, a to tím více, že nahlédě ke všem bezpečnostním opatřením mohl snadno i špatný pozorovatel uvidět ve vlacích neobvyklý ruch. Po seskupení obchvatné skupiny za řekou Miass vyslal velitel praporu průzkum, aby zjistil rozestavení jednotlivých stráží nepřitele u kasáren a zkontroloval, je-li polní stráž na hřbitově, okolo kterého měla kolona projít. Roty se připravovaly k útoku. Podle rozkazu velitele praporu se 9. a 10. rota rozvinula v řetěz proti severovýchodní straně kasáren, 11. rota proti severní straně, 12. rotě bylo nařízeno projít předměstím u kasáren z jihu a zaujmout postavení jihovýchodně od kasáren.

Po hlášení průzkumu, že hřbitov nedaleko kasáren je volný, zahájily rot postup na kasárny. Nikým nepozorovány prošly rot praporu k samému plotu okolo kasáren, ponechaly jen stráž u vrat a rychle proběhly do kasárenského dvora k hlavní budově, obsazené červenou armádou. Z oken prvního poschodí bylo několikrát vystřeleno po rotách. Z postupujících rot padlo několik ran z pušek i z kulometu do oken budovy. Všechny východy u budovy byly ihned obsazeny hloučky s ručními granáty. Tyto oddíly ihned vešly do budovy, kde se nesetkaly s odporem a ihned vyváděly odzbrojené vojáky. V jižní části kasáren byla nepřátelská kasárenská stráž a byla ihned odzbrojena. Na jižní straně před kasárnami směrem k městu byly vykopány střelecké zákopy pro ležícího střelce a postaveny čtyři těžké kulomety, ale obsluhy u kulometů nebylo. Druhé dva kulomety — též bez obsluhy — stály v západní části kasáren s výstřelem do ulice mezi kasárnami. Na nádvoří v kasárnách stálo deset lehkých děl i mnoho aut. Baterie v posici a obrácené k nádraží na nádvoří nebylo. Odzbrojení posádky v kasárnách bylo provedeno asi kolem 4. hodiny ranní a ihned bylo vystřeleno smlouvené znamení raketami. Na nádraží bylo toto smlouvené znamení očekáváno do tří hodin. Asi ve čtvrt na 4 hod. počal se velitel pluku obávat o osud obchvatné skupiny a nečekaje déle smlouveného znamení, ani střely se strany kasáren, vydal telefonický rozkaz obsadit stanici a zahájit postup do města. Brzo po vydání tohoto rozkazu bylo slyšet od kasáren několik výstřelů a velmi jasně bylo slyšet střelbu z těžkého kulometu.

Několik lidí z poddůstojnické školy bez pušek, jen s ručním granátem, rychle vstoupilo na stanici do telegrafní místnosti a obsadilo ji. Současně prapor, určený k obsazení stanice, plnil svůj úkol. Stanice byla obsazena bez odporu ve 20 minutách. Po půl čtvrté hodině bylo na stanici vše skon-

BOJ O MĚSTO ČELJABINSK.

Obr. 2.

čeno. Velitel skupiny přišel na telegrafní stanici a dal telegrafický rozkaz veliteli III./2. praporu, který byl na stanici Poletajevo, obsadit stanici Poletajevo i městečko a zajistit se na železnici ve směru stanice Miass a Troick. Ve 3.50 hod. čelní kolona pod velením prap. Číly, soustředěná u nádraží, počala postupovat do města. Asi v této době bylo vidět od kasáren dvě rakety, třetí viděna nebyla.

Další průběh operace obou skupin byl takový:

Obchvatná skupina vyslala dvě průzkumné hlídky, jednu do města k mostu a druhou k železničnímu mostu. Na železničním mostě nebylo nepřitele a hlídka most obsadila. Hlídka vyslaná na most v městě byla postře-

lována nepřátelskou stráží, která byla na mostě, a do příchodu čelní skupiny most přejít nemohla. Ke hřbitovu nedaleko kasáren ve směru na Jekatěrinburk byla postavena polní stráž. Bylo ihned přistoupeno k zajištění všech odzbrojených zajatců, k sebrání a zjištění počtu válečné kořisti, hlavně pušek, kulometů, děl a nábojů. Čelní skupina postupovala podle vydaného plánu a postupně obsadila celé město; nesetkala se nikde s odporem a na konec se spojila s obchvatnou skupinou. Bolševické stráže v městě buďto se vzdaly nebo se rozutekly. Velitel čelní skupiny měl své stanoviště na hřbitově mezi nádražím a městem, měl telefonické spojení s nádražím a v záloze měl jednu rotu. Ihned byla organisována strážní služba v městě a odvoz veškeré válečné kořisti z kasáren na nádraží. Na službu v městě bylo ponecháno pět rot a jedna musulmanská rota, které byly ponechány zbraně.

Ostatní části se pak vrátily na nádraží. Ve směru na Jekatěrinburk byla vyslána jedna rota na železniční trať jako stráž. Při obsazení Čeljabinska neměl pluk ztrát, u nepřítele byli dva až tři ranění. Nepřátelská posádka města přestala existovat. Naše válečná kořist byla: 10 lehkých děl, několik desítek kulometů různých vzorů, asi 5000 pušek, též různých vzorů, 12 nákladních aut, několik dobrých aut, spousta střeliva, povozů, koní, telefonů a jiného různého vojenského materiálu. Zajatců bylo přes 2000 a kromě toho bylo ve vojenských táborech na 4000 válečných zajatců různých národností. — Ráno 27. května byla III./2. praporem obsazena bez boje stanice Poletajevo. Železniční trať Poletajevo-Čeljabinsk byla v rukou Čechoslováků se vším železničním materiálem.

Kritika rozhodnutí a řízení boje.

Začít válečné tažení bylo rozhodnuto 20. května. Čeljabinsk byl obsazen v noci s 26. na 27. května. Od rozhodnutí do provedení zůstalo šest dní času. Čas velmi krátký k tomu, aby Penzenská skupina mohla se dovědět o rozhodnutí přijatém v Čeljabinsku a udělat nutné přípravy k vystoupení ještě dříve než Čeljabinská skupina nebo vystoupit současně s ní. (Ve skutečnosti vystoupila stejně.)

Čeljabinská skupina měla dvojí úlohu:

- 1) obsadit úsek Čeljabinsk-Poletajevo,
- 2) pomoci Sibiřské skupině při vzetí Omska.

Čeljabinská skupina disponovala 7 prapory (asi 2200 bodáků). Velitel skupiny rozdělil tyto síly takto: dva prapory — 4 vlaky (800 bodáků) — bylo posláno za Omsk ze západu, čtyři prapory (1200 bodáků) určeny k vzetí Čeljabinska, jeden prapor (200 bodáků) ponechán na stanici Poletajevo k obsazení této stanice. Určení skoro poloviny sil k současnému vyplnění druhořadých úkolů se vysvětluje tím, že se chtělo co nejdříve a nejrychleji pomoci Sibiřské skupině, dále, že velitel skupiny byl přesvědčen, že tyto síly postačí, při čemž úplně podceňoval bojeschopnost nepřítele — což je vždy nebezpečné. Toto rozdělení sil částečně neodpovídalo přijatému rozhodnutí stůj co stůj mít v Čeljabinsku ihned rozhodný a konečný úspěch. Plán operace na obsazení Čeljabinska byl založen na překvapení. K zabezpečení tohoto překvapení bylo uděláno vše a veškeré přípravy byly provedeny a kontrolovány.

Předpokládaný pohyb obchvatné skupiny, třebaže byl kontrolován a projit jednou ve dne a jednou v noci, se ve skutečnosti ukázal nesprávným. Obchvatná kolona se zpozdila o dvě hodiny. Smluvené znamení raketou bylo ustanoveno pro noc, ale obchvatná kolona provedla svou úlohu již za úplného světla.

Síla obchvatné skupiny jeden praporek (asi 250 bodáků), která měla vyplnit hlavní úkol, t. j. odzbrojení téměř celé posádky, v síle asi 3000 lidí i s dělostřelectvem, byla příliš slabá. Naproti tomu určit do čelní skupiny celé dva prapory, když tato skupina měla útočit teprve po obsazení kasáren, obchvatnou skupinou — bylo příliš mnoho. Ve skutečnosti čelní skupina, postupující do města od nádraží, neměla co dělat. S druhé strany však při neúspěchu obchvatné skupiny byla by se její činnost jevila jen v tom, že by na sebe přitáhla většinu sil nepřítele a obrátila by jeho pozornost od čelní skupiny, postupující od nádraží, a v tomto případě bylo nutno mít zálohu a čelní skupinu co nejsilnější.

Takovéto rozdělení sil při útoku na Čeljabinsk bylo provedeno pro případ neúspěchu obchvatné skupiny a po této stránce můžeme je nazvat správným. Zesílení obchvatné skupiny v značné míře překáželo to, že bylo nutné provést její soustředění úplně skryté a nepozorovaně vyvést celou skupinu z nádraží, které bylo pod dozorem, a provést obchvat v blízkosti města. Již slabá obchvatná skupina o 250 bodácích se závčas nemohla soustředit v lesíku východně od nádraží a každé zesílení této skupiny by ještě více ztěžovalo tento úkol. Určit tak málo sil do obchvatné skupiny k vyplnění nejtěžších úkolů celé operace (odzbrojení celé posádky) bylo riziko a riziko nevyhnutelné.

Při nezabezpečení směru na Jekatěrinburk, odkud v každý čas operace mohla přijít nepříteli pomoc, bylo nutné a nevyhnutelné mít na stanici silnou zálohu. Tato záloha byla jeden a půl praporek ze čtyř a půl praporek, t. j. třetina sil. Nelze tedy říci, že záloha byla přespříliš veliká.

K zabezpečení Čeljabinska ze severu po čas operace bylo nutno přerušit železniční trať na Jekatěrinburk, přibližně na vzdálenost 30—40 verst, t. j. na vzdálenost jednoho jezdeckého pochodu, poněvadž bolševici často převáželi své síly na povozkách, a to v takovém rozměru, že na opravení trati bylo třeba nejméně půl dne času.

Kdyby toto opatření bylo přijato a provedeno, byla by možnost zmenšit zálohu vojsk na stanici. Toto opatření nebylo přijato, poněvadž Čechoslováci neměli prostředků k zničení trati.

Rozkaz obsadit stanici a zahájit postup do města byl vydán ve 3.15 hod.; bez vyčkání smluveného znamení raketou nebo střelbou z prostoru kasáren mohlo to být snadno předčasné.

Z činnosti obchvatné skupiny nutno se zmínit o těchto nedostacích: V hlášení o soustředění obchvatné skupiny v lesíku východně od nádraží zapomněl velitel praporek udat čas. Proto velitel pluku nevěděl, že se skupina zpozdila. Z toho potom vznikla u velitele pluku obava o osud obchvatné skupiny, předčasné vydání rozkazu k postupu do města a jen náhodou vyšlo, že obě skupiny pracovaly současně.

Při přecházení železniční trati severně od Čeljabinska bylo postupováno neopatrně a zanedbána složka utajení přesunu, nehledě k tomu, že již začalo svítat. Vlak přijíždějící z nádraží Čeljabinsk mohl snadno prozradit obchvatnou kolonu ještě do ukončení jejího přesunu. Obchvatná

kolona měla zaříditi pozorování trati a postupovat lesem, nikoli po jeho západním okraji a trať přejít rychle po malých skupinách.

Po přechodu železniční trati postupovala obchvatná kolona již rychle a rozhodně, takže získala poměrně snadný a konečný úspěch. Při útoku praporu na kasárny měl si velitel praporu ponechat třebas malou, ale určitou zálohu.

Čelní skupina dostala ve 3.15 hod. rozkaz zahájit útok na město a byla celá soustředěna u nádraží ve 3.50 hod., kdy zahájila postup. Nádraží od vagonů bylo vzdáleno asi 300 kroků, vojáci již seděli vystrojeni ve vagoncích a rozkazy byly již dříve vydány, každý již znal své místo. Kdyby byla obchvatná kolona potřebovala pomoc, bylo by mělo to půlhodinné zpoždění velký význam, v daném případě bylo to současně vystoupení. Obsazení telegrafu a stanice bylo provedeno správně a včas.

Hlavní úloha Čeljabinské skupiny byla v noci s 26. na 27. května vyplněna v plné míře a beze ztrát.

Tohoto rozhodného úspěchu bylo dosaženo:

- 1) nedbalostí sovětských velitelů a velmi nízkou bojovou schopností červené armády,
- 2) využitím prvků překvapení,
- 3) po zahájení útoku rozhodným a energickým jednáním obchvatné skupiny.

Prameny: Rukopis arm. gen. Vojcechovského a Kronika 3. pluku „J. Ž. z T.“.

Št. kapitán František Martinek:

Po stopách českých vojáků ve Španělsku.

(Předneseno na loňské výroční schůzi „Kruhu pro studium čs. dějin vojenských“ dne 8. dubna 1937.)

Nynější boje ve Španělsku — na nichž podle různých zpráv má také podíl značný počet československých dobrovolníků, zařazených v mezinárodní brigádě vládní španělské armády — zaznamenávají v svých operačních a situačních hlášeníh velkou řadu míst, jejichž jména vyvolávají v nás reminiscence na účast českých lidí ve válečných taženíh, které podnikal na půdě Pyrenejského poloostrova rakouský panovnický dům. Slysíme opět jména krajin, měst a řek, kde byla celými proudy prolévána krev českých a slovenských vojáků pro velmocenské zájmy a lesk habsburské dynastie, v bojích vyžadujících těžkých obětí na životech i hmotných statcích ze zemí koruny české, obětí, které daleko nebyly vyváženy užitkem z územních zisků, jichž se dostalo Rakousku při likvidaci války o dědictví španělské.

Ve vojensko-historických vzpomínkách na styky starého Španělska se zeměmi české koruny dojdeme arci k datům o mnoho starším, než je zásah českých pluků do dědictvého konfliktu španělského. Již v dobách, kdy obě velké větve habsburského rodu, španělská a rakouská, měly své državy už trvale zabezpečeny, docházelo k těsné součinnosti všech oborů jejich státní správy; tak i na poli vojenském. Zde ovšem tempem povlovnějším, poněvadž státní základ obou těchto mocenských skupin